

Archaniola w Łomży, red. Przytocka M., Olsztyn 2000 (mpis), s. 59. – Arch. par. Mały Płock, Księga główna rachunków 1930-1939. – NID, karty ewidencyjne: ołtarzy z kość. par. w Miastkowie (oprac. K. Jabłoński); w Chorzelach (oprac. C. Kocot, C. Dimce), obrazu Matki Boskiej w Małym Płocku (oprac. T. Żurkowska-Masztalerz). – IS PAN, materiały Słownika art. pol., notatka z informacjami o obrazach w Miastkowie i Chorzelach; listy Karoliny Zalewskiej z 4 XI 2022 i 11 VI 2023; wypisy ze stron internetowych: <https://www.facebook.com/122973439093613/posts/174408987283391/> (dot. Władysława Skiwskiego; dostęp 01.12.2022); L. Kocoń, *Kat. szlachty pol. Biogramy* <http://www.katalogszlachty.com/biogramy/biogramy-s/> (dostęp 03.12.2022).

M. Jarzewicz
K. Kolendo-Korczak
uzup. U. Makowska

Skiwski Jan Kazimierz Teofil, drukarz, wydawca, rzeźbiarz, ur. 25 XI 1867 Warszawa, zm. 30 IV 1925 Nicea, tamże pochowany. Syn warsz. drukarza i nakładcy Emila (Emiliana) Konstantego Skiwskiego i Pauliny z Szoslandów. 4 II 1893 poślubił Zofię Wandę Lambertynę Maleszewską (ur. 1873, zm. 18 VI 1927, córkę Władysława Maleszewskiego, publicysty, pseudonim Sęp), z którą miał syna Jana Emila, literata (ur. 13 II 1894, zm. 2 III 1956). Jego drugą żoną była (od 2 X 1909) Józefa z Goldstandów Kronenbergowa (1863-1936); miał z nią syna Wiktora (1900-56), dyplomata.

S. rozpoczął w 1885 studia na wydz. handlowym Politechniki Ryskiej; w 1890 otrzymał dyplom. Po śmierci ojca w 1892 S. kierował (do 1900) drukarnią w Warszawie przy ul. Chmielnej 28; kontynuował też wydawanie dwóch spośród 4 ojcowskich czas.: *tyg. Przyjaciel Dzieci* (1890-1911) i *Tyg. Mód i Powieści* (1890-1905). W 1903, po śmierci Mieczysława Orgelbranda, został powołany (obok Henryka Rundy i Hipolita Orgelbranda) na stanowisko dyrektora w zarządzie Tow. Akcyjnego Odlewni Czcionej i Drukarni S. Orgelbrand i Synowie. Był jednym z twórców powstałego w 1906 czas. *Świat*. Od grudnia 1909 przebywał w Moskwie, skąd powrócił po wybuchu I wojny światowej. Podczas wojny pracował w Komitecie Obywatelskim i zarządzie miasta Warszawy jako podwładny Zdzisława Lubomirskiego. Na pocz. l. 20. wyjechał w związku z chorobą serca na leczenie do południowej Francji, gdzie zmarł.

S. amatorsko zajmował się rzeźbą; nie wiadomo o jego studiach artyst. W 1916 na Salonie TZSP wystawił portret księdza Zygmunta Chełmickiego (gips), który zwrócił uwagę krytyki „frapującym podobieństwem” (A. Breza; fot. *Świat*, 1916 nr 53, s. 3). W 1917 pokazał tamże *Popiersie* (portret pani Zandbank) w marmurze (fot. *Świat*, 1917 nr 50, s. 2). W t.r. wykonał również popiersie Henryka Sienkiewicza, zakupione przez TN Warsz., odsłonięte na posiedzeniu publicznym 25 XI 1917 (S. został określony w przemówieniu prezesa Bronisława Chlebowskiego jako „ceniony artysta”). Był członkiem rzeczywistym TZSP od co najmniej 1900, jako „miłośnik sztuki”.

Spraw. TZSP za 1900, s. 25; 1901, s. 21; 1902, s. 55; 1903, s. 61; 1904, s. 10; 1905, s. 10; 1906, s. 34; 1907, s. 38; 1908, s. 9; 1909, s. 8; 1910, s. 81; 1911, s. 87; 1912, s. 81, 1915, s. 31; 1916, s. 21; 1917, s. 30; 1918, s. 30; 1919, s. 29. – Herdan A., *O odlewie liter. Krótkie wiad. hist. i teoria*, W. 1907, s. 26. – *Salon 1916, grudzień-styczeń*, TZSP, W. 1916, poz. 235. – A. Br. [Breza A.], *Salon 1916 (Zachęta)*, *Świat*, 1916 nr 52, s. 6. – *Salon 1917, grudzień-styczeń*, TZSP, W. 1917, poz. 220. – *Rocz. TN Warsz.*, 1917 nr 10, s. 84, 113-115. – S.K., *Z żałobnej karty. Śp. Jan Skiwski*, *Świat*, 1925 nr 19, s. 19. – Reyman K., *Szkice genealogiczne*, W. 1936, s. 84. – Mieses M., *Polacy-chrześcijanie pochodzenia żydowskiego*, t. 2, W. 1938, s. 201. – *Słownik pracowników książki pol.*, W. 1972, s.v. Skiwski Emil (Dobrzański Z.), s. 826. – Grajewski, 1972. – *Pol. życie art.*, 2, s. 38. – PSB, t. 38, 1998, s.v. Skiwski Emilian Konstanty (Konarski S.); Skiwski Jan Emil (Urbanowski M.). – Urbanowski M., *Człowiek głębszego podziemia. Życie i twórczość Jana Emila Skiwskiego*, Kr. 2003, s. 19-23. – Janicki A., *Studenti pol. na Politechnice Ryskiej w l. 1862-1918*, t. 2: *Album Academicum Polonorum (aneks)*, Gd. 2005, s. 104.

IS PAN, materiały Słownika art. pol., notatki z linkami do dokumentów i informacji dot. S. na stronie Gene-teka. – M.J. Minakowski, *Wielka genealogia Minakowskiego (Wielcy.pl)*, wydanie z 04.03.2023.

M. Jarzewicz
K. Kolendo-Korczak

Sklifasowski Mikołaj (Nikołaj), malarz, pedagog, ur. 1870 Mińsk (obecnie Białoruś), zm. 22 VI (VII?) 1935 Leningrad (Petersburg), pochowany tamże na luteranśkim cmentarzu Wołkowskim; syn Wasylego, kolejarza. Razem z rodzeństwem zdobył podstawy wykształcenia

muzycznego. Był uczniem gimnazjum klasycznego w Mińsku. Potem studiował prawo na uniwersytecie w Moskwie, gdzie równocześnie uczęszczał do Szkoły Rysunku im. Stroganowa i brał lekcje u pejzażysty Izaaka Lewitana. Uczestniczył w spotkaniach muzycznych (grał na flecie w uniwersyteckiej orkiestrze symfonicznej) i w wystawach sztuki. Utrzymywał bliski kontakt z malarzem Borysem Voglem (Foglem), który potem został jego szwagrem, poślubiając siostrę S., Helenę (Elenę), absolwentkę moskiewskiego konserwatorium.

W 1895 S. przeprowadził się do Tyflisu (Tbilisi), gdzie w domu Voglów poznał przyjaciółkę swojej siostry, Lidię Bażanową, nauczycielkę w szkole dla głuchoniemych. W t.r. ożenił się z nią; mieli córki Salomeę i Helenę oraz synów Jurija i Lwa. Od 1896 nauczał rysunków w gimnazjum i w jednej ze szkół podstawowych w Tyflisie; 27 IX 1900 otrzymał świadectwo nauczyciela wyd. przez petersburską akademię po zdaniu stosownego egzaminu 2 l. wcześniej. Mimo potwierdzonych kwalifikacji nie miał w szkołach stałego etatu. Na Kaukaskiej wystawie rolnictwa i przemysłu w 1901 został nagrodzony za malarstwo sr. medalem.

W 1904 został powołany do wojska, do Jelizawietpola; po ukończeniu służby w 1906 nadano mu kolejną nominację nauczycielską i skierowano do pracy w gimnazjach w Batumi. Założył tam z własnej inicjatywy i za własne pieniądze szkołę rysunku i malarstwa dla dzieci. W 1907 zaczął do niej uczęszczać dziesięcioletni Zygmunt Waliszewski (któremu nauczyciel urządził w następnym r. wystawę zatytułowaną „Cudowne dziecko”).

Otrzymałszy w 1909 propozycję posady w II Żeńskim Gimnazjum w Tyflisie, S. powrócił tam z osieroconymi przez matkę dziećmi (żona malarza zmarła w Batumi); w tym czasie przeprowadziła się tam również rodzina Waliszewskiego, zaprzyjaźniona z artystą. Od 1911 S. prowadził w Tyflisie, wspólnie z Voglem, trzyletnią szkołę malarstwa i rysunku dla dzieci i młodzieży. Początkowo zajęcia odbywały się we własnym domu artysty; kurs obejmował prace w różnych technikach, do których narzędzia i materiały sprowadzano z dobrych firm zagranicznych. Na utrzymanie szkoły S. zarabiał malowaniem na zlecenie, często po nocach. Szkoła kładła nacisk na studia z natury, ale nie narzucała sztywnych reguł; dopuszczano do głosu emocje i indywidualne skłonności artyst.

uczniów; dbano też o wszechstronny rozwój wychowanków (urządzano koncerty i wycieczki za miasto). W szkole S. w Tyflisie kontynuował naukę Zygmunt Waliszewski i uczęszczała do niej jego siostra Waleria.

W 1914 S. został zmobilizowany i skierowany ponownie do Jelizawietpola. Po powrocie do Tyflisu od 1918 uczył rysunku w szkole Kaukaskiego Tow. Krzewienia Sztuk Pięknych, którego był członkiem i w którego prawie wszystkich wystawach wziął udział. Dawał lekcje również w innych placówkach i prowadził zajęcia doszkalające dla nauczycieli. Od 1922 wykładał w nowo utworzonej ASP w Tyflisie. W 1925 przeniósł się do Leningradu. Jesienią 1930 został skierowany przez władze oświatowe do szkoły we wsi Sludianka nad Bajkałem. Po 2 l. powrócił do Leningradu. Jego archiwum uległo zniszczeniu podczas blokady miasta 1941-44.

S. był przekonany, że rozwój umiejętności plastycznych pozytywnie wpływa na osobowość człowieka, co powinny uwzględniać właściwe metody nauczania; wypowiadał się na ten temat w licznych wystąpieniach na krajowych i międzynarodowych sympozjach (m.in. w 1913 w Dreźnie) oraz potwierdzał własną praktyką pedagogiczną. Niezwykle ceniony przez uczniów, wychował kilku artystów; oprócz Zygmunta Waliszewskiego i jego przyjaciela (szwagra?) Kiryły (Cyryla) Zdaniewicza (syna Polaka), byli to m.in.: Sergo Kobuladze, Elene Achwledani, Wachtang Cilosani, Wano Chodżabekow i Aleksander Bażbeuk-Melikian.

Twórczość S. nosi ślady oddziaływania malarstwa pieriedwiżników, gł. Ilii Riepina, Izaaka Lewitana i Walentina Sierowa; łączy tradycyjną formę i dobry warsztat z uczuciowością zachwycanego światem obserwatora.

Jego prace znajdują się w Gruzińskim Nar. Muz. Sztuki im. Szałwy Amiranaszwilego w Tbilisi, m.in. – *Dziewczyna z białą parasolką*, 1904, *Martwa natura* (kwiaty), 1906, *Portret dziewczyny w czerwonej sukience*, *Portret Pertre Zubaszwilego* (przemysłowca, działacza społecznego i mecenas sztuki), *Altanka* (wszystkie ol.) oraz *Pejzaż z Karakis*, 1912, i *Kwiaty* (oba ol. karton).

W kwietniu 2017 na aukcji w Paryżu – *Wieża rosyjska*, ol. karton, na odwrocie napis cyrylicą identyfikujący twórcę, temat i technikę obrazu.

W MNW przechowywany jest szkic Zygmunta Waliszewskiego przedstawiający S. (sygn. i dat. „1919 Tyflis”) i drugi, z portrecikiem jego

syna Lwa, w towarzystwie nauczyciela P.K. Wierosowa, oba akw.; w kat. wystawy Waliszewskiego z 1957 zamieszczono repr. (il. 4) żartobliwego portretu S. (ze zb. w Gruzji), nawiązującego do malarstwa Tycjana.

Nazwisko S. pojawia się we wszystkich opracowaniach dot. Zygmunta Waliszewskiego; tu wybór.

Witz I., *Waliszewski w Tyflisie*, [w:] *Zygmunt Waliszewski 1897-1936*, X Festiwal Sztuk Plastycznych. Soport, CBWA, [b.m.] 1957, s. 26, 31. – Waliszewska W., *Zygmunt Waliszewski*, Kr. 1972, s. 34 (fot. S.), 95, 96, 104. – Bartnicka-Górska H., *Zygmunt Waliszewskiego lata krak.*, BHS, LVI, 1994 nr 102, s. 71, 84. – Dużyk J., *Wokół Zygmunta Waliszewskiego*, Roczn. Bibl. PAN w Krakowie, 1999, s. 384-385. – Justyńska H., *Pol. malarze w Gruzji. Wystawa / Polish Painters in Georgia. Exhibition*, Ambasada RP w Tbilisi i Nar. Galeria Malarstwa, Tbilisi 2001. – Wspólnota pol., 2001 nr 12, s. 21 (Filina M.). – Mróz J., *Artyst. dokonania Polaków w Gruzji*, [w:] *Stan badań nad wielokulturowym dziedzictwem d. Rzeczypospolitej*, t. 1, red. Walczak W., Łopatecki K., Białystok 2010, s. 128-130. – Kwart. pol. Architektury i Urbanistyki, 2012 nr 1, s. 30 (Opaska J.). – Дзущова И.П. [Dzucowa I.P.], *Николай Васильевич Склифосовский: художник и педагог*, Тбилиси 2016. – La Gazette Drouot (online), Calendrier des ventes: 7 IV 2017. *Art russe*, De Baecque et Associés, Leclerc - Maison de ventes, Hôtel Drouot, Paris [2017], poz. 50, <https://www.gazette-drouot.com/ventes-aux-encheres/79395--art-russe> (dostęp 20.04.2023).

U. Makowska

Sknurzył (Sknórzył) **Wilhelm**, rzeźbiarz, rytownik i medalier. Wykształcenie artyst. zdobywał w krajach Europy zach. Prowadził we Lwowie firmę wyrobów metalowych, gł. z brązu, w tym płaskorzeźb i figur pełnoplastycznych – w l. 1890-96 wspólnie z Władysławem Uścińskim (pracownia wyrobów Kościelnych i galanterijnych przy ul. Halickiej 15) i samodzielnie w l. 1896-1928 przy Rynku 9 (od ok. 1920 razem z synem Stanisławem).

Spośród jego prac związanych z obiektami komemoratywnymi można wymienić medalion br. z portretem Adama Mickiewicza do pomnika poety w Kołomyi (proj. Karol Łuszczewski) wykonany w 1898, a także odlane w brązie w 1904 wg proj. Grzegorza Kuźniewicza ozdoby do nagrobka Stanisława Szczepanowskiego (figu-

ra orła, liście palmowe, młot górniczy i świder wiertniczy), które przed ustawieniem pomnika na Cmentarzu Łyczakowskim były eksponowane na wystawie wyrobów metalowych w Krakowie. W 1908 S. sporządził brązowy odlew (wg gipsowego modelu Antoniego Popiela z 1906) płyty zamykającej wejście do krypty Żółkiewskich w kośc. par. Św. Wawrzyńca Męczennika w Żółkwi (sygn.: „W. Sknórzył”, zachowana), a niedługo potem tablicy pamiątkowej 500. rocznicy bitwy pod Grunwaldem, z herbami Polski i Litwy oraz wizerunkiem korony Jagiellońskiej (wg proj. Michała Łużeckiego), która w lipcu 1910 została umieszczona na zewnętrznej ścianie katedry łacińskiej we Lwowie (niezachowana). Zachowała się wmurowana tam w październiku 1917 brązowa tablica pamiątkowa Tadeusza Kościuszki z jego portretem w reliefie, modelowanym przez Zygmunta Kurczyńskiego, oraz z ornamentyką autorstwa S. (sygn.). Najpóźniejszą pracą S. z tej kategorii, a zarazem jego ostatnim znanym dziełem, był brązowy medalion portretowy wg proj. Bronisława Wiktora i Z. Kurczyńskiego do tablicy ku czci Romualda Traugutta na ścianie dzwonnicy lw. kośc. Bernardynów (1924, niezachowana).

S. wykonywał także prace w budynkach we Lwowie, m.in. wszystkie ozdoby z brązu we wnętrzu otwartego latem 1910 gmachu Izby Handlowo-Przemysłowej, a także figuralne i ornamentalne detale wyposażenia wnętrza apteki „Mariackiej” Stefana Stenzla (obecnie na pl. Mickiewicza 8) – brązowe i złocone, stylizowane w duchu biedermeieru, wg proj. Piotra Wójtowicza i Henryka Zaremby (1921, zachowane). W l. 1911-13 współpracował z Marianem Olszewskim i wg jego proj. wyk. w miedzi wywieszki tow. Sokół w Tarnopolu w kształcie tarczy ze stylizowanymi motywami rokokowymi (1911), secesyjną wywieszki apteki Marka Ettingera we Lwowie z figurą Archaniola Rafała (1913) oraz kilka innych wywieszek, eksponowanych w kwietniu 1913 na wystawie tow. Zespół we Lwowie (wszystkie niezachowane).

Mniejsze przedmioty S. sporządzał wg wzorów innych artystów albo wg własnych pomysłów. W 1896 wyk. wg proj. Stanisława Dębickiego berło Cechu Introligatorów lw. z brązowymi emblematami oraz herbami Polski i Litwy. Dla lw. Tow. Strzeleckiego „Bractwo Kurkowe” w 1897 zaprojektował i odlał (jako dar Rady Miejskiej) figury srebrnego i złotego kura zawieszane na łańcuchu jako odznaka dla „królów kurkowych”;